Цікавы прыклад гэтага становіць прамова ксяндза М. Далецкага, пробашча ў Скапішках, сказаная па–беларуску на інгрэсе[2] біскупа Карэвіча ў 1914 гаду. Яна памешчана ў літоўскай кніжцы „Jo malonybė naujas Žemaičių vyskupas *Pranciškus Karevičius*“[3] (Kaunas, 1914). Перадрукоўваем гэту прамову даслоўна:

„У склад нашай дыяцэзіі ўходзіць, апрыч жмудзінаў і літоўцаў[4], значнае чысло і другіх народнасьцяў: палякаў, беларусаў, латышоў і немцаў. Гэткая народная рабізна ў дыяцэзіі ёсьць абразом паўшэхнага[5] каталіцкага касьцёла, каторы абнімаець усе народнасьці на ўсей зямлі.

Беларусаў у Жмудзкай дыяцэзіі ёсьць на 60 тысячаў, а можа і болей; каб гэта было за граніцай — у Францыі ці Італіі, дык напэўне была б цэлая дыяцэзія. Беларусы — народ многа цямнейшы за сваіх суседзяў палякаў, а нават і літоўцаў, і культуральна яны стаяць ніжэй; аднак яны маюць і добрыя староны: дужа крэпка прывязаны да касьцёла, да веры, да духавенства, біскупаў і Сталіцы Апастольскай.

Яны маюць душу і сэрца і адчуваюць долю і нядолю, смутак і радасьць. Сягоньня і яны цешуцца, дачакаўшы сабе новага біскупа, і спадзяваюцца, што ён для ўсіх сваіх авечак, нягледзя на народнасьць, будзець праўдзівым айцом і духоўным кіраўніком.

Ад іменя маіх спаўбратоў беларусаў я ўзнашу тост за здароўе Найдастойнейшага нашага Біскупа і жычу, каб Бог Яго Эксцэленцыю захаваў на доўгія гады для дабра касьцёла і пажытку авечак, павераных яго аўчарні. Няхай жывець наш Пастыр!“

Трэба спадзявацца, што і ў Віленскай дыяцэзіі счэзьне ўціск беларускай мовы ў касьцеле, калі і гэта дыяцэзія дадджэцца свайго біскупа, калі і сюды будзе назначан чалавек, каторы на першым пляне паставіць справы веры, а ня справы польскай нацыянальнай палітыкі.

Яго Эксцэленцыі Імпэрскаму Канцлеру

Арганізаванае беларускае грамадзянства (Weissruthenentum) лічыць сваім безумоўным абавязкам ад імя дзевяцімільённага народу выказаць Вашай Эксцэленцыі перакананьне, што Беласток (па–польску Białystok), другі па велічыні беларускі горад і найбольшы прамысловы цэнтар вобласьці[1], які зь яго беларускамоўным навакольлем ніколі не належаў уласна Польшчы[2], ніколі не перайдзе ў склад Польскай дзяржавы, бо гэта было б (страшэннай) несправядлівасьцю ў дачыненьні да беларускага народу і ў супярэчнасьці з прынцыпам абароны прыгнечаных народаў Расеі, які Ваша Эксцэленцыя абвясьціла ў Райхстагу.

Беларускае насельніцтва ніколі не было б задаволена польскім панаваньнем, і гэта было б прычынаю ўзьнікненьня працяглых складанасьцяў.

Старшыня Беларускага камітэту[3] *Антон Луцкевіч*

Рэдактар беларускай газэты „Гоман“ *Вацлаў Ластоўскі*

Дырэктар гарадзкой прафэсійнай пажарнай каманды *Дамінік Сямашка*

Прадстаўнікі Беларускай работніцкай групы *Язэп Салавей, Язэп Ліцкевіч, Язэп Туркевіч*

Старшыня Беларускага клюбу *Іван Луцкевіч*

Воля Краю

За наш Край гэтулькі ўжо людзей бралася гаварыць, дык гэтак розна гаварылі ўсе ад яго ж імі, што, слухаючы здалёк, папраўдзе не распазнаеш, каторы голас належыць да адвечных жыхароў і гаспадароў яго, каторы — да прыблуд і ўсялякіх самазванцаў. І тым